

ביאורים

מהדורת אור עציון

447 -ג- הסבר ויישוב לפסוקים הסותרים לכאורה את עניין תחיית המתים

הבחינה השלישית - המקרא. יש אנשים השוללים את האמונה בתחיית המתים, מכיוון שהבינו שיש פסוקים הסותרים אמונה זו. נעייץ בפסוקים הללו, ונראה שאינם סותרים את האמונה בתחיית המתים.

448 יש פסוקים רבים מהם משמע שאחר המות אין האדם חוזר, ומכאן היו שהבינו שלא תהיה תחיית המתים. נאמר (תהלים עח, לט): "ויזכור כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב", וכן (שם קג, טו-טז): "אנוש כחציר ימיו כציץ השדה כן יציץ כי רוח עברה בו ואיננו", ועוד (איוב ז, ט-י): "כלה ענן וילך כן יורד שאול לא יעלה לא ישוב עוד לביתו", וכן (שם יד, יב): "ואיש שכב ולא יקום", ועוד.

449 הבנה זו בפסוקים אינה נכונה, כי כל הפסוקים הללו לא מדברים על כך שהבורא לא יחיה את המתים, אלא אומרים שאחר המוות אין האדם יכול לשוב לעולם מרצונו. חלק מהפסוקים הם דברי בני אדם וחלקם דברי ה'. הפסוקים שהם דברי בני אדם משמעם, שבני האדם מתחננים לפני הקב"ה לרחם עליהם, מפני שאם יהרוג אותם, אינם יכולים לחזור לעולם.

450 והפסוקים שהם דברי ה' משמעם, שה' אומר שיש לרחם על בני האדם מפני חולשתם, שאינם יכולים לחזור לעולם אחרי המוות, ולכן הוא מרחם עליהם ויקים אותם לתחייה.

451 ככל שיש פסוקים רבים יותר האומרים שאין האדם יכול להשיב את עצמו מהמתים, כך גדל בעינינו כוחו של הקב"ה, שיכול להחיות את בני האדם לאחר שנפטר מן העולם. תחיית המתים היא נס גדול, שאנשים יפארו בגללו את ה' כמו שפארו בעקבות מעמד הר סיני (דברים ד, לב): "כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך... הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו", וכך יפארו נס זה ביחס לשאר הניסים שהיו ושהיו, כמו שאמר ישעיה (סו, ח): "מי שמע כזאת מי ראה כאלה".

452 עוד פסוקים מהם נראה שאין תחיית המתים הם (קהלת ט, ד-ו): "כי מי אשר יחובר אל החיים יש ביטחון... כי החיים יודעים שימותו והמתים אינם יודעים מאומה... גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה". מפסוקים אלו אפשר להבין, שהמתים אינם יודעים דבר, ושלאחר המיתה אין להם שום חיות. אך מעיון בכתוב מובן שאין זה נכון, פירוש הפסוק הוא, שהחי גדול מהמת, כשם שהכלב החי עדיף על האריה המת, מפני שהכלב עדיין חי ופועל, לעומת האריה שאינו יכול לעשות דבר. וזו כוונת שלמה, החיים פועלים בעולם, לעומת המתים - שכל מעשיהם, אהבתם, שנאתם וקנאתם, אבדו ולא נשאר ממעשיהם מאומה בעולם הזה.

453 מכיוון שהקושיה מהפסוקים שהבאנו היא קושיה חזקה, ואפשר שנתלים בפסוקים אלו המכחישים את האמונה בתחיית המתים, נביא תירוץ נוסף. כשאנו מעיינים בפרק אנו מבינים, שפסוקים אלו אינם דברי שלמה, אלא שלמה מצטט את דעתם של האנשים הכסילים הכופרים בתחיית המתים. דבר זה מפורש בפסוקים, כי נאמר לפני כן (שם פס' ג): "וגם לב בני האדם מלאים רע והוללות בלבבם בחייהם, ואחריו אל המתים", ולאחר מכן פרש את דעתם של האנשים הללו: "מי יחובר אל החיים יודעים שימותו גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה". ציטוטים כעין אלו אנו מוצאים גם בתורה, למשל נאמר (שמות ה, ב): "מי ה' אשר אשמע בקולו", ודברים אלו הם כמובן דברי פרעה ולא דבר ה', כך גם כאן שלמה המלך אומר זאת בשם הטיפשים, ולא את דעתו.

454 אחרי שלמה המלך כתב על המחזיקים בדעה זו שהם: "בני האדם מלאים רע והוללות בלבבם", מובן שכל האוחז בדעה זו חוטא, ולא יזכה לראות את פני השכינה, כי כבר נאמר על הרעים וההוללים (תהלים ה, ה-ו): "לא יגורך רע, לא יתייצבו הוללים לנגד עיניך", והוא יסיים את חייו כמו פרעה שאמר: "מי ה' אשר אשמע בקולו".

סתירות לתחיית המתים במקרא

ג- 447 ואחר כן חקרתי במוצא השלישי, והוא הכתוב במקרא, והסתפלותי אולי יש בה מזה שמונע תחיית המתים בעולם הזה, ומצאתי ספקות שאפשר שנתלים בה המרחיקים את זה, וראיתי לזכרם הנה ולבטלם. 448 מהם (תהלים עח, לט): ויזכר כי בשר המה רוח הולך ולא ישוב. ואמר עוד (שם קג, טו): אנוש כחציר ימיו וגו'. (איוב יד, ב) ציץ יצא ויפול וגומר. (תהלים כג, טו) כי רוח עברה בו ואיננו וגו'. ואמר עוד (איוב ז, ט-י): פלה ענן וילך וגו' לא ישוב עוד לביתו וגו'. ואמר עוד (שם יד, יב): ואיש שכב ולא יקום ומה שדומה לזה. 449 והתבוננתי כל זה היטב, ולא מצאתי אחד מהם שהחפץ בו שהבורא אומר שלא יחיה את המתים, אבל כל זה ספור שאין אדם יכול לקום מן הקבר אחר רדתו אליו, ושאינו יכול להנער מן העפר ולשוב אל ביתו. ומה שיהיה מהמאמרים האלה דברי בני אדם הוא, שמתחננים בו לפני בוראם ושואלים ממנו לרחם עליהם מפני שהם בענין הזה. 450 ומה שיש דברי הבורא הוא ספור אחת מן החובות אשר בה ירחם עליהם ויחנם, והוא שהם בענין החלוש הזה ממעוט היכלת. 451 וכל אשר יוסיפו הספרים לזכרו שהמת לא יוכל להחיות את עצמו ולא יקום ממשפכו, ותיסוף יכלת הבורא אצלנו גדלה, כי הוא יכול לפקד את בני האדם ולהחיותם. ותהיה זאת הפליאה הגדולה, כמו שאמר על מעמד הר סיני (דברים ה, לב): כי שאל נא לימים ראשונים אשר היו לפניך וגו' הנהיה כדבר הגדול הזה או הנשמע כמוהו, וכן שאר האותות והמופתים אשר הם נפלאים בעיני בני אדם איך היו. וכן האותות העתידיים נפלאים בעיניהם איך יהיו, כמו שאמר (ישעיה טו, ח): מי שמע כזאת מי ראה כאלה, ומהם מה שאמר הכתוב (קהלת ט, ד-ו): כי מי אשר יחבר אל כל החיים יש בטחון וגו' כי החיים יודעים שימותו והמתים אינם יודעים מאומה וגו' גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה וגו'. ועינתי בפרוש הפסוקים האלה, והם כאשר אני מספר, כי מי שיחבר אל החיים יש לו בטחון, ולקבל החי טוב מן האריה המת, והוא שהחיים יודעים שימותו, והמתים אינם יודעים מאומה, ולא נשאר להם שרר כי נשכח זכרם, עד שאהבתם ושנאתם וקנאתם כבר אבדו להם, וחלק אין להם עוד לעולם בדבר שיעשה תחת הגלגל. 453 ואמרתי שזאת הספקה חזקה, אפשר שנתלים בה עוד מחזיקי הדעת הזה, והסתפלותי במה שיש לפני זה, ומצאתי החכם שהקדים שהמאמרים האלה אינם דבריו על עצמו, אבל הם ספור דברי הפסילים ומה שעולה בלבם, כאשר אמר לפניו מאמר מפרש (שם א): וגם לב בני האדם מלא רע והוללות בלבבם בחייהם ואחריו אל המתים. ופרושו, שלבות בני האדם מלאים רע והרהורים, ואמר: מי אשר יחבר, כי החיים יודעים שימותו, גם אהבתם גם שנאתם גם קנאתם כבר אבדה. וזה כמו שאמר התורה (שמות ה, א): ויאמר פרעה מי ה' אשר אשמע בקולו, והוא דברי הבורא, ספור מה שאמר פרעה, כן אלה המאמרים דברי החכם, ספור דברי הפסילים. 454 ואחר שקרא החכם המאמרים האלה רע והוללות, יהיה ענין מי שהחזיק בהם ראוי שלא יקביל פניו שכינת בוראו, כי כבר באר כי אנשי רע והוללות לא יתייצבו לנגדו ולא יגורו אצלו, כמו שאמר (תהלים ה, ה-ו): לא יגורך רע לא יתייצבו הוללים לנגד עיניך. ויהיה ענינו ענין הנכרת כפרעה, אשר אמר בו ויאמר פרעה מי ה' ושאר הפסוק. המקום יצילנו מכל אונת.

המרחיקים את זה - הכופרים בתחיית המתים. שהחפץ בו - שכוונתו של הפסוק. דברי הבורא - פסוקים שהם דברי ה', העוסקים בחילון האדם לאחר המוות. החובות - החסרונות שבאדם. לזכר - להזכיר. האותות - כדוגמת נס קיבוץ גלויות. הספקה - הקושייה מפסוקים אלו. החכם - שלמה המלך. על עצמו - שזוהי דעתו. ענינו - עונשו.